

UZZIŅAI

Uz 2023.gada 1.janvāri Latvijā bija 752 audžuģimenes, no tām Cēsu novadā - 50 audžuģimenes.

Cēsu novads ir viens no bagātākajiem novadiem audžuģimeņu skaita ziņā.

Audžuģimenes nebīstas grūtību

Sarunā ar Cēsu novada bāriņtiesas vadītāju IVITU KRASTIŅU un atbalsta centra vadītāju LINDU BAĻČŪNI runājam par pārmaiņām audžuģimenēs pēc administratīvi teritoriālās reformas un citiem aktuāliem jautājumiem.

L.Baļčūne: "Esam viens no mazākajiem atbalsta centriem, bet, lai arī atrodamies Cēsu novadā, jāsaprot, ka māju atrašana bērniem notiek plašāk - Vidzemes robežās."

I.Krastiņa: "Un arī audžuvecāki var izvēlēties, kurā atbalsta centrā pakalpojumu saņems. Protams, jo tuvāk mājām ir centrs, jo ērtāka pieejamība un klātbūtnes sajūta."

-Kas mainījās līdz ar administratīvi teritoriālo reformu?

Ivita: "Tagad esam viena no lielākajām bāriņtiesām iedzīvotāju skaita ziņā ar lielu teritoriju, daudz lietām. Mazo novadu apvienošanas vērtēju pozitīvi. Esot lielāki, varam būt kvalitatīvāki, dalāmies pieredzē, darbu varam veikt produktīvāk. Dažkārt cilvēku mēdz satraukt, ka pakalpojums nav pieejams viņa apdzīvotajā vietā, bet bāriņtiesas pakalpojums ir pieejams jebkuram, nodrošinām iedzīvotāju pieņemšanu visos pagastos."

Linda: "Līdz ar bāriņtiesu skaita samazināšanos mainījās speciālisti, ar kuriem audžuģimenes komunicē. Pirmajā mirklī šķita, ka sadarbība sākas no jauna. Speciālists, ar kuru notiek saziņa, ir ļoti būtisks, jo pārrunājamās tēmas ir ļoti personiskas."

Ivita: "Protams, to var saprast. Ja mainās speciālists, ar kuru audžuģimenes sadarbojas, ir sajūta, ka viss sākas no jauna, ģimenes pieredze jāstāsta no jauna. Lai arī speciālists ir iepazīnis ar lietu, darbinieka un audžuģimenes uzticēšanās, sadarbība veidojas no jauna."

-Kādas ir atbalsta centra galvenās funkcijas?

Linda: "Fokusējami uz bērna savienošanu ar uzņemamo ģimeni - audžuģimeni, aizbildni vai adoptētāju -, atbalstu šīm ģimenēm. Brīdī, kad bērns ir zaudējis bioloģisko ģimeni, sadarbībā ar bāriņtiesu palīdzam bērnam atrast vispiemērotāko audžuģimeni."

Ivita: "Jā, ir ļoti svarīgi atrast piemērotu audžuģimeni, tajā pašā laikā jāņem vērā, ka audžuģimeņu skaits ir ierobežots."

Linda: "Skaita ziņā, iespējams, audžuģimeņu būtu pietiekami, bet jāreķinās ar katra bērna konkrētām vajadzībām. Arī katra audžuģimene novērtē savas iespējas.

Piemēram, tās kas šajā jomā tikko iesaistījušās, neuzdrošinās uzņemt pusaudzi. Taču nereti audžuģimenes vajadzīgas tieši šī vecumposma bērniem.

Atbalsta centrā var vērsties jebkurā laikā. Ikvienai audžuģimenei ir pieejams gan centra darbinieku, gan psihologa atbalsts, ir atbalsta grupas. Dažreiz pietiek tikai ar sarunu, lai palīdzētu.

Tiekamies pasākumos, ko rīkojam kā biedrība - darbnīcās, svētkos, pārgājienos. Uz pasākumiem aicinām ne tikai audžuģimenes. Ciemojoties Zvanniēku kopienā, ģimenes redz kopīgo, saprot, ka ar savām problēmām nav vienas. Ģimenes pie mums piedzīvo lielu dažādību, to, cik dažādi var būt bērni, un tas ir kā mierinājums satraukumam par saviem īpašajiem, kaut kādā ziņā grūtajiem bērniem. Arī mēs no kopīgiem pasākumiem iegūstam, neformālā gaisotnē ģimenes labāk iepazīstam.

Audžuģimenēm ļoti patika noņemnes, ko savulaik rīkoja Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. Tās vairs nenotiek, mēs organizējam pārgājienu, lai ģimenēm būtu kopīgs brīvais laiks ar piedzīvojumu garšu.

Ir audžuģimenes, kas viena otru pazīst gadiem, turas kopā un ir nozīmīgs atbalsta resurss viena otrai. Iespējams, dažkārt pirmais zvans pat nav atbalsta centram, bet pazīstamas ģimenes vecākiem. Kopiena, kas atbalsta centrā veidojas, ir milzīga vērtība."

Ivita: "No audžuģimeņu pirmsākumiem ir notikušas ļoti lielas izmaiņas. Sadarbība jau veidojas no tā, ka tagad, lai iegūtu audžuģimenes statusu, ir jāpiedalās kursos - audžuģimeņu apmācībā, jāgūst praktiskā pieredze, ko var iegūt, iepazīstot citu audžuģimeni vai dodoties uz bērnu aprūpes iestādi, tā laikus nonākot šajā vidē un arī veidojot labas savstarpējās attiecības.

Ir ļoti pozitīvi, ka tika izveidoti valsts finansēti atbalsta centri audžuģimenēm. Tagad ir atbalsts gan no bāriņtiesas, gan atbalsta centra, ir iespēja tikties, runāt un izjust visu iestāžu atbalstu. Reizēm ir svarīgi vienkārši parādīt virzienu, kurp iet, kurp vērsties - soļus, ko izdarīt."

-Kādas audžuģimenēm ir aktuālākās problēmas?

Linda: "Tiešām ir svarīga šī kopības sajūta, jo ikdiena paiet ļoti stingrā rutīnā. Ja kādam liekas, ka nometne ir izklaide, tad īstenībā šīm ģimenēm tā ir kā vitamīnu deva.

Tāpat kā jebkura ģimene, arī audžuģimenes izjūt, ka veselības budžets ir tik ierobežots un pie speciālistiem uz izmeklējumiem ir jāgaida nesamērīgi ilgi, bet vajadzība ir uzreiz. Psihiskās veselības speciālistiem ir jābūt ļoti zināšiem, jāspēj ieklausīties gan bērnos, gan izvērtēt viņu teikto caur profesionālo filtru, lai varētu profesionāli palīdzēt tieši konkrētajā situācijā, nevis sniegt vispārējus ieteikumus.

Ļoti svarīgi ir arī pašu audžuģimeņu sociālais nodrošinājums. Man ir nopietns satraukums par sociālajām iemaksām par audžuģimeņiem, kuri nestrādā algotu

■ Bāriņtiesas pienākums ir īstenot bērnu personisko tiesību un interešu aizstāvību.

■ Sarežģītajos gadījumos, kad bērns jāizņem no bioloģiskās ģimenes, bāriņtiesas "sadarbības partneris" ir audžuģimenes.

■ Audžuvecākiem veidojas regulāra, ilgstoša sadarbība ar bāriņtiesas speciālistiem, jo bāriņtiesa ir tā, kurai jānodrošina bērnam ģimeniska vide - primāri pie aizbildņa, bet, ja aizbildni nav iespējams atrast, tad audžuģimenē.

■ Šīs divas aprūpes formas ir tās, kas nodrošina bērna turpmāko aprūpi ģimeniskā vidē, ja kādu

apstākļu dēļ bērnam nav iespējams palikt pie saviem bioloģiskajiem vecākiem.

■ Pēc administratīvi teritoriālās reformas Cēsu novadā ir viena - Cēsu novada bāriņtiesa. Līdz ar reformu mainījās speciālisti, kas strādā ar audžuģimenēm, tas nozīmēja, ka sadarbība veidojās it kā no jauna.

■ Latvijā no 2019. gada darbojas valsts finansēti ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri. Cēsu novadā tas ir "Ģimeņu atbalsta un mūžizglītības centrs Zvanniēki".

darbu. No kā veidosies pensija cilvēkiem, kas savu dzīvi veltījis, lai rūpētos par audzēbērniem? Pabalstam un arī sociālajām iemaksām ik pēc noteikta perioda būtu jāpalielinās."

Ivita: "Pilnībā piekritu Lindai, ka šis jautājums būtu pārskatāms, jo ir situācijas, kad audzēbērnam klāt jābūt 24 stundas septiņas dienas nedēļā, lai sniegtu viņam vajadzīgo aprūpi.

Mēs aptaujājām audžuģimenes, ietverot arī jautājumus, kā patlaban trūkst. Parādījās gan problēma par speciālistu pieejamību, nepieciešamība vecākiem atpūties, sociālo iemaksu jautājums. Audžuģimenes arī norādīja uz jauniešu saskarsmi ar mūsdienu problēmām, ko ienes tehnoloģiju pasaule, internets. Ar interneta starpniecību jauniešus izmanto, apvairo, bet tas ir grūti izsekojams un pierādāms."

Linda: "Palīdzot bērnam, lai pārmaiņas notiktu, dažreiz svarīgi, ka konkrētajā laikā saslēdzas daudzi komponenti, ka bērnam pretī ir cilvēks, kas prot konkrētajā gadījumā palīdzēt. Arī skolai ir ļoti liela nozīme, tāpēc katram bērnam meklējam vispiemērotāko."

Ivita: "Un jāatzīst, ka ne jau visos gadījumos viss izdodas, kā vēlētos. Tādēļ ir svarīgi visiem sanākt pie viena galda, meklēt ceļus un iespējamus risinājumus. Jābūt visu iesaistīto pušu redzīgumam, jo stāsts nav tikai par ģimeni, bet visu sabiedrību. No problēmām nevajag bīties, ar tām saskaras visi, galvenais ir tās risināt un saprast, ka nekas nenotiek ātri."

Linda: "Jā, audžuvecākiem nevajag nobīties. Reizēm speciālists pasaka - tev taču ir jābūt, tu mācījies kursos, un audžuvecākam ir jāizstāvas, lai gan viņam vajadzīgs atbalsts. Un tādos gadījumos atbalsta centrs ir labs pieturas punkts, kas atbalsta, iedrošina, iedod to ceļu rādītāju, kamēr vecāki noorientējas situācijā."

Ivita: "Man, protams, ir skumīgi dzirdēt, ka vecākiem ir jāizstāvas, vēl jo vairāk, ja jāizstāvas no bāriņtiesas. Mēs kā bāriņtiesa, protams, aizstāvam bērna intereses, un dažkārt ir labi, ka ir diskusija, bet noteikti nevajadzētu būt tā, ka audžuģimene, un, protams,

jebkura ģimene, baidās no bāriņtiesas."

Linda: "Diskusijai ir jābūt atklātai Redzam, ka bāriņtiesa mainās, ienākušas daudzas labas lietas, notikušas reformas, bet vecās nebūšanas, nepatīkamie gadījumi un saskarsme velkas līdzī."

Ivita: "Tiešām, mēdz būt uzskats, ka bāriņtiesa ir tas sliktais, ļaunais, un diemžēl ir arī publiski zināmi gadījumi par speciālistu nekorektu komunikāciju. Tāpēc man šķiet, ka bāriņtiesām ir svarīgi mainīties un uzlabot reputāciju. Komunikācijai ar ikvienu klientu jābūt pieklājīgai un cieņpilnai. Jā, nereti speciālistam ir ātri jāpieņem vienpersoniski lēmumi, ir jāizņem bērns no ģimenes, jo pastāv apdraudējums bērna dzīvībai vai veselībai, bet tādi iestādei ir jābūt, lai nepiedzīvotu skaudras traģēdijas ģimenēs. Saprotams, brīdī, kad cilvēks nepiekrīt lēmumam un, vēl jo vairāk, ja lēmumu pieņem ātri, viņš reaģēs ļoti jūtīgi, viņam bāriņtiesas rīcība liksies nepareiza, lai cik iejūtīgi mēs rīkotos.

- Stereotipi par audžuģimenēm mazinās, tomēr šo ģimeņu joprojām trūkst. Kādi tam iemesli?

Ivita: "Būt par audžuģimeni nav vienkārši, tās ir ļoti lielas emocionālas rūpes un gādība, ko sniedz audžuvecāki. Ir milzīgs prasmju un pienākumu spektrs, kas jābūt, ar ko jāreķinās. Ja bērna bioloģiskie vecāki ir dzīvi, jāņem vērā, ka bērna attiecības ar viņiem turpinās un audžuģimenei ar tām jāstrādā."

Linda: "Jāatzīst, šajos saskarsmes jautājumos audžuvecāks tiek pārvērst par universālo karēivi, kurš noorganizē, sagatavo, visu izdara. Ļoti pietrūkst sociālā dienesta darba ar bērna vecākiem, kuriem ir jāatjauno saskarsme ar saviem bioloģiskajiem bērniem. Šie vecāki, apciemojot bērnus, pat nezina, kā uzvesties, izturēties. Tas ir milzīgs robs. Mēs kā atbalsta centrs esam saistīti ar audžuģimeni, bet vajag būt darbam arī ar bioloģisko ģimeni.

Mēdz teikt, ka katrs izaudzinašais bērns ir kā viens augstskolas diploms. Tas attiecas arī uz audžuģimenēm. Lai gan tā ir sava veida misija, vēlme palīdzēt bērnam, tajā ir arī profesionāla daļa. Var redzēt, ka pieredzējušās audzēmammas ir ļoti nosvērtas, zina savas atbildības robežas. Tā ir pašapziņa, pārliecība, kas veidojas tikai ar iegūto pieredzi. Bet, protams, audžuvecāki ir ļoti atšķirīgi - ir ļoti enerģiski, atklāti, pasaka visu, ko domā, ir klusāki, intravertāki."

Ivita: "Ir tādi, kurus vajag ievirzīt, iedrošināt, izstāstīt par visām iespējām."

Linda: "Jāteic, ir ģimenes, kuras ņem bērnu aizbildniecībā vai adoptē, bet nekad nekļūst par audžuģimeni, jo audžuģimenei ir jāreķinās, ka bērni var nākt un iet. Adoptētājs un aizbildnis visbiežāk šo izvēli izdara vienu reizi savā dzīvē, bet audžuvecāks, līdzīgi kā treneris vai skolotājs, savā ziņā ir profesionālis, kurš to ir mācījis, guvis pieredzi, ir audžuģimeņu lokā un šo izvēli izdara vairākkārtīgi. Bet jāatgādina, ka formas, kā palīdzēt bērnam, kuram nav vecāku vai nav vecāku aprūpes, ir dažādas.

Esmu pateicīga ikvienam, kas kaut tikai izvēlas domāt par šādu misiju, uzdevumu, aprunājas, nobriest un tad pat pēc vairākiem gadiem ir gatavs šim solim. Esmu pagodināta centrā redzēt šos cilvēkus - tik priecīgus, enerģiskus, reizēm arī sagurušus un krepķīgus, bet ar milzīgu apziņu, ka par katru bērnu ir jā rūpējas. Ģimenē tas notiek dabīgi, bet, kad pavēršam skatu uz citu bērnu, tas ir dižs un cēls solis. □

Lappusi sagatavojuši
IVETA ROZENTĀLE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA "Cēsu Druva".